

Отже, прибуток підприємства при зростанні продажів телевізорів на 300 одиниць збільшиться на 101250 грн ($337,5 \cdot 300$), і саме з цієї суми в подальшому буде проводитись розрахунок преміальних для відділу маркетингу.

На думку авторів, фонд преміальних має становити 70% від приросту прибутку, тобто 70875 грн ($101250 \cdot 70/100$). Варто зазначити, що такий відсоток, на наш погляд, не є перебільшеним, оскільки дуже важливо на першому році впровадження BSC створити потужні матеріальні стимули, які б мотивували працівників до реалізації стратегічних цілей.

При максимально ефективній роботі премія на одного працівника відділу маркетингу становитиме 7087 грн ($70875 \cdot 10/100$). Керівник відділу, окрім вище зазначеної премії, отримує 7,5% від фонду преміювання, що становить 5315 грн ($70875 \cdot 7,5/100$), тобто загальна сума премії для керівника дорівнюватиме 12402 грн ($7087 + 5315$).

Отже, загальна сума премії, яку може отримати відділ маркетингу за результатами своєї роботи наприкінці звітного року, становитиме 75% від суми приросту прибутку, тобто 76190 грн ($101250 \cdot 75/100$), який досягається внаслідок цілеспрямованих дій для досягнення стратегічних цілей (у табл. 1 наведено частки преміальних, які нараховуються відділу маркетингу за досягнення кожної окремо взятої стратегічної цілі).

Саме підприємство отримує додатковий прибуток у розмірі 25% від приросту прибутку за активної діяльності відділу маркетингу, тобто 25312 грн ($101250 \cdot 25/100$). Вигода підприємства в цьому випадку виражається, в першу чергу, в зростанні продажів телевізорів, збільшенні частки ринку, завантаженні виробничих потужностей, підвищенні продуктивності праці персоналу (зайнятого виробництвом телевізорів). Варто зазначити, що підприємство в будь-якому разі нічого не втрачає, оскільки при розрахунку преміальних застосовується диференційований підхід. Наприклад, при зростанні продажів на 15% (за умови, що всі інші стратегічні цілі будуть досягнуті) фонд преміальних для відділу маркетингу (з урахуванням премії керівнику) становитиме 57142 грн, а якщо план буде перевиконано і продажі телевізорів збільшаться на 25%, то фонд зросте до 95237 грн.

Висновки. На наш погляд, саме застосування збалансованої системи показників створить передумови для подальшої активізації інноваційної діяльності на підприємстві. Використання BSC дасть змогу працівникам відчувати залежність між результатами своєї роботи та винагородою, що слугуватиме мотивуючим фактором та потужним стимулом для саморозвитку, підвищення кваліфікації та сформує бажання досягати поставлених стратегічних цілей.

Література

1. Карпенко В. Л. Формування мотивів і стимулів інноваційної діяльності підприємства : Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук. – Хмельницький: Вид-во ХДЦНТЕІ. – 2005. – 20 с.
2. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 896 с.
3. Сидорова Г. Инструменты PR при решении маркетинговых задач // Маркетинг и реклама. – 2007. – № 4. – С. 46 – 47.
4. Уткин Э. А. Основы мотивационного менеджмента. – М.: Ассоциация авторов и издателей "Тандем". Изд-во ЭКМОС, 2000. – 352 с.
5. <http://www.altersysteme.com.ua>
6. <http://www.balancedscorecard.ru>

Надійшла 25.03.2009

УДК 65.012.8(477)

Р. С. КВАСНИЦЬКА, І. О. ДОЦЕНКО

Хмельницький національний університет

ДЕЯКІ МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті з'ясовано роль принципів, на яких будується система економічної безпеки підприємства. Розглянуто вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на формування системи економічної безпеки підприємства.

The article deals with the principles of enterprise's economic security system. The author also views those internal and external agents that influence and determine enterprise's system of economic security.

Актуальність дослідження. В сучасних умовах економічної кризи, характерною ознакою якої є високий рівень невизначеності зовнішнього середовища функціонування промислових підприємств, система управління підприємства повинна відповідати умовам і вимогам ринкової системи господарювання, зокрема, забезпечувати відповідність внутрішнього середовища підприємства стану зовнішнього середовища. Сьогодні більшість українських підприємств, працюючи в нестабільному економічному і

суспільно-політичному середовищі, переживають глибокий спад виробництва і знаходяться або в критичному стані або в стані банкрутства.

Зважаючи на це, необхідно не тільки подолати відлуння тих руйнівних процесів, що впливають на діяльність підприємства, а й забезпечити його економічне зростання. Саме на систему економічної безпеки покладаються ці завдання. Проте для формування дієвого механізму забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно з'ясувати це поняття з точки зору системних принципів та розглянути найбільш впливові фактори, які впливають на систему його функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам забезпечення системи економічної безпеки приділяють значну увагу вітчизняні та закордонні вчені, а саме Грунін О., Грунін С., Козаченко Г., Покропивний С., Мунтіян В., Олейніков Є., Тамбовцев О. та інші. Але ряд питань ще потребує додаткового вивчення. Одним з таких питань є питання формування системи економічної безпеки на підприємстві.

Зростаючу значущість впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на формування системи економічної безпеки підприємства, відсутність достатнього теоретико-методичного підґрунтя для вирішення вищезначених проблемних питань господарської діяльності підприємств унаочнює актуальність і потребує подальших наукових і прикладних розробок.

Мета. Дослідження змісту поняття «система безпеки підприємства», визначення та систематизація принципів безпеки, визначення місця, ролі зовнішніх та внутрішніх загроз економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. Реалії української економічної дійсності спонукають до необхідності створення систем економічної безпеки підприємств, які забезпечуватимуть стан захищеності їхніх життєво важливих інтересів від недобросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань й інших зовнішніх і внутрішніх загроз. Такі системи безпеки повинні бути орієнтовані на збереження функціонування й розвиток підприємств відповідно до їхніх статутних цілей, визначеної місії, підтримки стану юридичних і економічних відносин, організаційних зв'язків, матеріальних й інтелектуальних ресурсів, за яких гарантується стабільність діяльності, комерційний успіх, прогресивний науково-технічний і соціальний розвиток підприємства.

Економічну безпеку підприємства можна розглядати як практичне використання таких принципів сучасного менеджменту, як своєчасна реакція на зміни в зовнішньому середовищі, бачення підприємства, тобто чітке уявлення про те, яким воно повинно бути, а також одного з основних положень сучасної теорії управління – ситуаційного підходу до управління, яким визнається важливість швидкості й адекватності реакції, що забезпечують адаптацію підприємства до умов його існування [1, с. 21]. Отже, економічну безпеку підприємства слід розглядати як еволюційний розвиток ситуаційного підходу до управління.

Будь-яка виробнича система не функціонує самостійно: її оточує динамічне, диференційоване середовище, яке ніколи не буває стабільним. Ефективна діяльність підприємства потребує не лише знати своє середовище і природу його змін, але також адекватно реагувати на ці зміни, адже невдала або несвоєчасна реакція може спричинити до значних збитків або до припинення діяльності підприємства взагалі [2, с. 145].

Білопольський Н. зазначає, що будь-яка система є регулятором (до неї відноситься і підприємство). Проте вона легко руйнується, якщо негативний вплив сукупності факторів зовнішнього оточення на систему стає сильнішим, ніж сукупний вплив усіх позитивних факторів. В іншому випадку система має можливість існувати і розвиватись. [3, с. 88]. На важливість адаптаційних здібностей в пристосуванні до змін в економічному просторі вказує російський економіст Д.Сорокін. Зокрема, він зазначає, що історична доля (перспектива) як людського співтовариства, так і окремих його соціумів залежить від здатності "освоїти" зміни, визначити шляхи, які для цього обрані і встановити, яким чином здійснюватиметься рух [2, с. 145].

Рівень економічної безпеки підприємницької діяльності ґрунтується на тому, наскільки ефективно службам підприємства вдається вирішувати завдання по виявленню, запобіганню, нейтралізації, припиненню, локалізації, відбиттю й знищенню загроз, а також усувати збитки від негативних впливів на різні аспекти економічної безпеки. Саме тому доцільно досліджувати середовище та структуру економічної безпеки підприємства з позицій системного підходу.

Необхідно відмітити, що немає єдиної думки в розумінні поняття «система безпеки підприємства». Так, на думку Мак-Маку В.П., система економічної безпеки підприємства включає наукову теорію безпеки, політику і стратегію безпеки засобу, методи забезпечення безпеки, концепцію безпеки підприємства [4, с. 8]. На нашу думку, дане розуміння економічної безпеки підприємства двояко невірне: з одного боку, воно занадто розширене, а з іншого – неповне. Адже стратегія та політика підприємства визначає його спрямованість на зовнішнє середовище, тоді як в системі забезпечення економічної безпеки підприємства нас цікавить переважно внутрішній механізм формування безпеки, який не виокремлюється автором.

Ірочкін В. І. визначає систему безпеки як організовану сукупність спеціальних органів, служб, засобів, методів, заходів, що забезпечують захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз [4, с. 9].

Система економічної безпеки підприємства не може бути однаковою для всіх. Вона індивідуальна для кожного підприємства, тому що залежить від рівня розвитку і структури його виробничої діяльності,

ефективності її використання, кваліфікації кадрів, від стану навколишнього середовища, зокрема конкурентного середовища, ризикованості виробництва.

Систему економічної безпеки підприємства доцільно розглядати спираючись на основні системні принципи, які суттєво відрізняються за своєю суттю та змістом, що розкриті в різноманітних працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Так, такі автори, як Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. [5, с. 21], Донець Л. І., Ващенко Н. В. [1, с. 52] виділяють ряд найважливіших принципів, до яких відносять: комплексність або системність; пріоритет заходів попередження; безперервність; законність; плановість; економність; взаємодія; компетентність; поєднання гласності та конфіденційності. Камлик М. І. крім вказаних вище принципів системи економічної безпеки підприємства, виділяє принцип плановості та повної підконтрольності заходів системи економічної безпеки керівництву суб'єкта підприємницької діяльності. На думку Берлач А. І., засади, на яких будується система безпеки підприємства, знаходять своє відображення в законодавче закріплених принципах, які умовно можна поділити на базові, тобто загального характеру та спеціальні. До базових принципів автор відносить: законності, юридичної рівності перед законом всіх суб'єктів забезпечення безпеки фірми; захисту інтересів суб'єктів безпеки; свободи у забезпеченні безпеки фірми; системності; безперервності; взаємної відповідальності особи; дотримання балансу життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави; дотримання прав та свобод фізичних та юридичних осіб; інтеграції з міжнародними системами безпеки [6, с. 26]. Вищезазначені принципи відображають риси засад, на яких повинна будуватися правова основа формування системи підприємства, а не його економічна безпека.

До спеціальних принципів Бурлач А.І. відносить: поєднання гласності та конфіденційності; компетенції; взаємодії; економності; адаптованості; плановості; передового матеріально-технічного оснащення; надійності; ефективного контролю [6, с. 27].

Окремі дослідники, хоча й називають принципи однією з складових системи безпечного функціонування підприємства, однак їх склад залишається або зовсім без розгляду [7, с. 141 – 143], або без будь-якого обґрунтування [8, с. 107]. Ті ж автори, які приділяють більше уваги цьому питанню, на жаль, включають до складу принципів ряд положень, які зовсім не є такими за суттю. Наприклад, навряд чи можна вважати принципами системи управління такі як: безумовне задоволення як загальних потреб підприємства, так і його працівників; усвідомлення суспільством важливості створення сприятливих умов для здійснення заходів з підтримання підприємством власної економічної безпеки [9, с. 6]. Перелічені вимоги можна віднести до передумов безпечного розвитку, однак вони не є принципами в справжньому їх розумінні. У першому випадку мова йде про можливість забезпечення стану економічної безпеки шляхом узгодження економічних інтересів усіх суб'єктів господарської діяльності, а не тільки підприємства та працівників. У другому випадку підприємство має підтримувати власну безпеку, незважаючи на те, усвідомлює необхідність цього суспільство чи ні [10, с. 54].

Отже, можна прийти до висновку, що питання формування і обґрунтування принципів економічної безпеки підприємства залишається не достатньо опрацьованим і розкритим. Таким чином проаналізувавши загально визначенні принципи формування системи економічної безпеки підприємства доцільно розширити їх наступними:

1) цілісності, означає принципове зведення властивостей системи до суми властивостей елементів, що її утворюють. Його реалізація забезпечується тим, що суб'єкти діяльності, незалежно від форми власності, повинні створити єдину структуру організації безпеки підприємства та управління нею;

2) структурності. Реалізація даного принципу дасть можливість описання системи через встановлення її структури тобто системи зв'язків, відносин, обумовленість поведінки усієї системи від поведінки окремих її елементів;

3) взаємозалежності системи і середовища, що забезпечується проявом властивостей системи та її формуванням у процесі взаємодії із середовищем. Вплив середовища є незмінним фактором при формуванні системи безпеки підприємства;

4) ієрархічності, тобто кожний із компонентів системи може розглядатись як система, а досліджувана система може розглядатись як складова іншої системи. Його реалізація дає можливість розробки механізмів забезпечення безпеки окремих компонентів та зведення їх в єдину систему;

5) множинності опису кожної системи, його суть полягає в тому, що значна складність кожної системи вимагає побудови множини різних моделей, кожна з яких описує лише певний аспект системи.

Відповідно до логіки системного підходу, саме забезпечення механізму адаптації організації до середовища і збереження високого рівня інтеграції нарізно орієнтованих підрозділів у єдине ціле створює передумови для успішної діяльності організації.

Системний підхід визначає два основних різних типа системних підходи до організації. Перший з них розглядає організацію як штучну систему, а інший – як природну [4, с. 149].

Прихильники моделі організації як штучної системи розглядають останню як пластичну систему, що має природну властивість до змін, і саме це допомагає їй забезпечити найкращі умови для досягнення мети. Умовою її розвитку є порушення рівноваги і забезпечення нормальної діяльності організації.

Послідовники природної моделі організації стверджують, що організації подібні до біологічних

організмів. Посилаючись на теорію еволюції Ч.Дарвіна, вони підкреслюють, що види, які збереглися, вижили тому, що змогли еволюціонувати і пристосуватися до змін в середовищі. І організації вимушені пристосовуватися до середовища, щоб вижити і зберегти ефективність. Тобто, організація самовільно виникає, самостійно розвивається і нормативно підтримує соціальний інститут. Вона має соціокультурну природу, розвиток системи відбувається у відповідності із обумовленими власною соціокультурною природою законами; розвиток організації проходить за певними етапами життєвого циклу організації, головною умовою ефективної роботи і існування є «виживання організації»; основою для регулювання поведінки є стихійні соціокультурні зразки; головним обмеженням на невимушені організаційні зміни є раніше сформована організаційна культура [2, с. 145].

Враховуючи зазначене, ми можемо стверджувати, що економічна безпека підприємства, в системі її діяльності, має певні властивості як штучної (завдяки наявності властивість до змін і досягнення мети) так і природної моделі (завдяки можливості пристосуватися до змін в середовищі і ефективно функціонувати) організації.

Рівень системи економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і спеціалісти будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Клейнер Г. Б. визначив загрози як умови, які виникають або спричиняють вияв причин загрози для стратегічних можливостей підприємства [11, с. 52]. Внукова Н. М. і Смоляк В. А. сформулювали визначення терміну «фактори загроз» як дії які відбулися в внутрішньому та зовнішньому середовищі, і які вплинули на діяльність підприємства, сприяючи виникненню загроз для виробництва і реалізації продукції, наслідком якого є недоотримання прибутку [12, с. 48].

Для підтримки стійкості підприємства в умовах нестабільної економіки необхідно враховувати всі види факторів загроз: як внутрішні, притаманні виробничій діяльності, так і зовнішні, які впливають на підприємство опосередковано.

Слід зазначити, що розглядаючи вплив зовнішніх факторів на підприємство, практично всі спеціалісти надають власний перелік факторів зовнішнього середовища. Найчастіше зовнішнє середовище пропонують структурувати на мікроекономічне та макроекономічне. Елементами мікроекономічного середовища підприємства є сукупність суб'єктів, з якими підприємство підприємство безпосередні зв'язки. Маскон М. виділяє у ньому постачальників, споживачів, конкурентів, профсоюзи, закони та державні органи. Вітчизняні фахівці визначають дещо інший склад цих чинників, зокрема виділяють вплив споживачів, конкурентів, постачальників, державних органів, фінансово-кредитні установи, інформаційне забезпечення. Виходячи із потреби визначення впливу мікроекономічного середовища на стан економічної безпеки підприємства, доцільно, на нашу думку, структурувати найближче оточення на наступні складові: конкуренти, споживачі, постачальники ресурсів, посередники, фінансово-кредитні установи, законодавчі органи влади.

При цьому під макроекономічним середовищем мається на увазі сукупність факторів, на які підприємство, як правило не може чинити зворотного впливу, проте вони опосередковано впливають на підприємство, змінюючи загальні умови господарювання для суб'єктів підприємства. До даної групи факторів належать: стан економіки (економічне середовище), соціально-культурні фактори, міжнародне середовище, політичні фактори, технологічне середовище (НТП), а останні дослідження додають еколого-природничі фактори та географічне середовище [2, с. 146].

Внутрішні фактори загроз стосуються таких чинників, параметрів діяльності підприємства, які перебувають під його контролем або є об'єктивними випадковими характеристиками складників підприємства. Складовими внутрішнього середовища підприємства найчастіше виділяють фінанси, технологію, кадри, техніку, організацію і управління. Всі фактори загроз необхідно виявити, ідентифікувати, проаналізувати і ранжувати за важливістю чи за ступінню вкладу в загальний перелік загроз певного підприємства.

Висновки. Формування системи економічної безпеки підприємств є однією з актуальних проблем сучасної економічної науки. Останнє підлягає зовнішньому і внутрішньому негативному впливу, що робить підприємство більш складною й більш відкритою системою, всередині й навколо якої формуються загрози, що вимагає створення спеціального механізму їх усунення. Забезпечення економічної безпеки розвитку підприємства базується на системі принципів, які на нашу думку мають бути розширені та доповнені, наступними: цілісності, структурності, взаємозалежності системи і середовища, ієрархічності та множинності опису кожної системи. Використання яких, повинно бути покладене в основу побудови структури організаційно-управлінського механізму формування структури економічної безпеки підприємства.

Література

1. Донець Л. І., Ващенко Н. В. Економічна безпека підприємства: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.

2. Яременко О. Ф. Середовище підприємства як чинник небезпеки діяльності суб'єкта господарювання // Вісник ХНУ. – 2006. – № 5. – Т. 2. – С. 144 – 150.
3. Белопольский Н. Г. Энвайроника – наука о развитии и совершенствовании общества и мира. – Донецк – Мариуполь: ИЭП НАН Украины, 1997. – 331 с.
4. Василенко А. В. Менеджмент устойчивого развития предприятий: Монография. – К.: Центр учебной литературы, 2005. – 648 с.
5. Иванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
6. Берлач А. І. Безпека бізнесу: Навч. посіб. – К.: Університет «Україна», 2007. – 280 с.
7. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е. А. Олейникові. – М.: ЗАО «Интел-Синтез», 1997. – 228 с.
8. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія: – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
9. Кірієнко А. В. Механізм досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства: Автореф. дис. ... канд. екон. наук.: 08.06.01 / Київський національний економічний університет. – Київ, 2000. – 19 с.
10. Лоханова Н. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку // Економіст. – 2005. – № 2. – С. 52 – 56.
11. Клейнер Г. Б., Тамбовцев В. Л., Качалов Р. М. Предприятия в нестабильной экономической бреде: риски, стратеги, безопасность: Учебник. – М.: ОАО «Изд-во «Экономика», 1997. – 288 с.
12. Внукова Н. М., Смоляк В. А. Економічна оцінка ризику діяльності підприємств: проблеми теорії та практики. Монографія. – Х.: «Інжек», 2006. – 184 с.

Надійшла 16.02.2009

УДК 658:338.512 (477)

С. М. КСЬОНДЗ

Хмельницького національного університету

МЕТОДИКА РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ НА ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗРОБКИ ПРОПОРЦІЙНО МАРЖИНАЛЬНОМУ ПРИБУТКУ

Запропоновано здійснювати капіталізацію витрат на дослідження і розробки в необоротні активи підприємства. Відповідно включення вартості новоствореної продукції у операційні витрати пропонується здійснювати у вигляді амортизаційних відрахувань, які будуть саме відображатися у виробничій собівартості продукції. Здійснювати розподіл вартості новоствореного продукту шляхом амортизаційних відрахувань між видами продукції на етапі серійного випуску пропорційно маржинальному прибутку при плануванні та проведенні аналізу за допомогою ринкових інструментів „маржинальний прибуток“, „беззбитковий оборот“, „точка беззбитковості“ у натуральному та вартісному виразах за видами продукції

The research proposes to realize the s capitalization of expenses on the research and development into the irreversible assets of an enterprise. Accordingly it also proposes the inclusion of newly made products price to be made in a form of amortization charges, which will be reflected in production cost price of products. It offers to make the distribution of newly made product price by means of charges among the kinds of products on the stage of serial output in proportion to the "marginal profit", "without loss turnout", "without loss point" in natural and cost representation according to kinds of products.

Актуальність дослідження. В умовах нестабільності економіки та необхідності підвищення конкурентноспроможності продукції вітчизняних підприємств потрібно впроваджувати нові підходи відображення інноваційної діяльності в українському законодавстві. Витрати, які пов'язані з впровадженням інновацій на підприємствах на сьогоднішній день в Україні знайшли своє відображення у витратах, які пов'язані з іншою операційною діяльністю, а саме у статті "Витрати на дослідження і розробки". За цим напрямком формування витрат іншої операційної діяльності, їх обмеження і призначення відображаються у П(С)БО 8 "Нематеріальні активи". Згідно з вітчизняним законодавством, витрати на дослідження і розробки не визнаються нематеріальними активами, а відносяться на витрати того звітного періоду, в якому вони були понесені.

Ми вважаємо, що інновації являють собою один з найбільш важливих аспектів діяльності будь-якого промислового підприємства, а витрати, які з ними пов'язані повинні відображатися не як з точки зору короткострокової перспективи, а довгострокової. Тому необхідно вище зазначені витрати не відображати як витрати звітного періоду, а розглядати як необоротні активи підприємства. Це призведе до зменшення витрат іншої операційної діяльності в звітному періоді, що передуватиме збільшенню фінансового результату від операційної діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Велика увага приділялась питанням інноваційної стратегії, управлінню інноваційним розвитком економіки України, практичним проблемам технологічного і інноваційного розвитку, а також моделюванню вказаних процесів присвячені наукові праці багатьох вчених, зокрема, Ю. Бажана, А. Гальчинського, В. Герасимчука, В. Гейця, М. Данько, С. Покропивного, М. Йохни,